

BIOLOGIYA FANIDAN KITOBXONLIK ANJUMANLARINI O‘TKAZISH

Alimardonova M. X.

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi*

Tayanch so‘zlar: biologiya fani, kitob, kitobxonlik, kitobxonlik anjumanlari, tarbiyaviy ishlar.

Ключевые слова: биологическая наука, книга, чтение, читательские конференции, учебные работы.

Key words: biological science, book, reading, reading conferences, educational works.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2017-yil 12-yanvardagi “Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ‘ibot qilish bo‘yicha komissiya tuzish to‘g‘risida”gi Farmoyishi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentyabrdagi “Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ‘ib qilish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to‘g‘risida”gi PQ-3271-sonli qaroriga ko‘ra kitobxonlik ma’naviy tafakkurni va yuksak ongni o‘stiruvchi, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini axloqiy tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi.

Prezidentimiz SH.M. Mirziyoev kitobxonlikka e‘tibor berar ekan „Yolg‘izlikda va g‘amli ayyomlarda munis ulfatdir. Unda na nifoq boru, na gina. U shunday hamdamki, so‘zlarida yolg‘on va xato bo‘lmaydi. Suhbatidan esa kishiga malollik yetmaydi. U o‘z do‘stining dilini og‘ritmaydi. Yuragini esa siqmaydi. U shunday rafiqdirki, kishi orqasidan g‘iybat qilib yurmaydi. Uning suhbatidan senga shunday fayzli foydalar yetadiki, bunday foydani odamlardan topa olmaysan. Aksincha, aksar odamlar suhbatidan kishiga zarar yetadi. Kitobdek do‘st ichida barcha ilmu hilm mujassamdirki, u kishilarni o‘tmishdan

va kelajakdan ogoh qilib turadi. Shuning uchun ham kitob aql qal'asidir", degan edi Sh.M.Mirziyoev

Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarning muhim shakllaridan biri-kitobxonlik konferensiyalarini o'tkazish hisoblanadi. Bizningcha, umumiy o'rta ta'lim maktablarida kitobxonlik konferensiyalarini o'tkazish jarayonida bir qator xato va kamchiliklarga yo'l qo'yilmoqda:

aksariyat o'rta maktablarda kitobxonlik konferensiyalari juda kam, ba'zi hollarda esa, turli sabablar bahonasida nomigagina o'tkazilmoqda;

ko'plab o'qituvchilar, chunonchi, biologiya fani o'qituvchilari kitobxonlik konferensiyalarini o'tkazish metodikasini deyarli bilmaydilar. Shu sababli, nomigagina o'tkazilayotgan bunday konferensiyalar orqali ko'zda tutilgan maqsadga erishilmayapti. Ko'p hollarda esa kitobxonlik konferensiyalari juda zerikarli o'tmoqda;

biologiya fanidan kitobxonlik konferensiyasi o'tkazish bo'yicha metodik qo'llanma va tavsiyalar yo'q hisobi, borlari ham eski, hozirgi zamon talablariga javob bera olmaydi.

Biz tajriba-sinov ishi davomida bir qator umumiy o'rta ta'lim maktablarida kitobxonlik konferensiyalarini o'tkazdik. Kitobxonlik konferensiyalari o'tkazishdan quyidagi maqsadlarni ko'zlagan edik:

1. O'quvchilarni mustaqil mutolaa qilishga odatlantirish, kitobga mehr uyg'otish.

2. Biologiyaga oid matnlar bilan tanishtirish va bu orqali o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishning samarali shakl-usullari, yo'llarini ishlab chiqish.

3. Biologiyaga oid kitobxonlik konferensiyalarda o'qilgan asarlardagi tarbiyaga doir she'r va hikoyalardagi yaxshi xulqlardan, ijobiy fazilatlaridan o'rnak olishga va yomon xulqli kishilardan uzoqroq yurishga, nafratlanishga odatlantirish.

4. Biologiyaga oid kitobxonlik konferensiyalarini o'tkazish jarayonida yaxshi va yomon xulqlarni, odat va fazilatlarini farqlay olishni o'quvchilarga o'rgatishni nazarda tutgan edik.

Olib borgan tajriba-sinov ishlarining ko'rsatishicha, kitobxonlik konferensiyasi o'tkazishda quyidagilarga alohida e'tibor berish kerak:

- kitobxonlik konferensiyasiga tayyorgarlik ko'rish;
- konferensiyani o'tkazish. (konferensiyani tayyorlash va o'tkazish rejasi);
- konferensiyadan keyin qilinadigan ishlar.

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumanidagi 21-umumiy o'rta ta'lim maktabida o'tkaziladigan "Hayvonot dunyosi va uni muhofaza qilish"

mavzusidagi kitobxonlik konferensiyasini tayyorlash va o‘tkazish bo‘yicha reja:

Bajariladigan ishlar	Bajarish vaqti	Bajaruvchi
1	2	3
O‘quvchilar mutolaasini o‘rganish va unga rahbarlik qilish	Sentabr (birinchi hafta)	Biologiya fani o‘qituvchilari
Kitobxonlik konferensiyalari o‘tkaziladigan sinflarda suhbatlar o‘tkazish	Sentabr (birinchi hafta)	Maktab direktorining “Ma’naviyat va ma’rifat ishlari bo‘yicha o‘rinbosari
Kitobxonlik haftaligini o‘tkazish	Sentabr (ikkinchi hafta)	Maktab rahbariyati
Kitoblar ko‘rgazmasini tashkil qilish	Sentabr (ikkinchi hafta)	Maktab kutubxonachisi
Kitobxonlik konferensiyasiga maktab badiiy havaskorlik a‘zolarini tayyorlash	Sentabr (ucinchi hafta)	“Yosh ijrochilar” to‘garagi a‘zolari va Biologiya fani o‘quvchilari
Konferensiyaga bag‘ishlab devoriy gazetalar chiqarish va tadbir bo‘ladigan joyni jihozlash	Sentabr (to‘rtinchi hafta)	“Yosh rassomlar” to‘garagi a‘zolari va Biologiya fani o‘quvchilari
Kitobxonlik konferensiyasina mehmonlarni taklif qilish	Sentabr (to‘rtinchi hafta)	Maktab ma‘muriyati
Konferensiya o‘tkazilgandan keyin stendlar va albomlar tayyorlash	Sentabr (to‘rtinchi hafta)	Biologiya fani o‘qituvchilari va o‘quvchilari
Kitobxonlik konferensiyasida faol ishtirok qilgan o‘qituvchi va o‘quvchilarni rag‘batlantirish, mukofotlash	Sentabr (to‘rtinchi hafta)	Maktab va maktabgacha ta‘lim bo‘limi, maktab ma‘mu-riyati va homiy tashkilotlar, ota-onalar qo‘mitasi

- **Kitobxonlik konferensiyasiga tayyorgarlik ko‘rish.** Konferensiya o‘tkazishdan ko‘zda tutilgan maqsadga erishish unga qay darajada tayyorgarlik ko‘rilganligiga bog‘liq. Bunda quyidagilarga alohida e‘tibor berish kerak:
- maktab pedagogik kengashida kitobxonlik konferensiyasi o‘tkazish uchun hay‘at a‘zolarini tasdiqlash;

- kitobxonlik konferensiyasiga tayyorgarlik ko‘rish va uni o‘tkazish uchun hay’at a’zolarini tayinlash;
- o‘quvchilar mutolaasini o‘rganish va unga rahbarlik qilish;
- konferensiyani tayyorlaydigan sinflarda suhbatlar o‘tkazish;
- kitobxonlik haftaligini o‘tkazish;
- kitoblar ko‘rgazmasini tashkil qilish;
- kitobxonlik konferensiyasiga maktab badiiy havaskorlik to‘garagi a’zolarini tayyorlash;
- konferensiyaga bag‘ishlab devoriy gazetalar chiqarish va tadbir bo‘ladigan joyni jihozlash;
- konferensiyaga mehmonlarni taklif qilish.
- **Kitobxonlik konferensiyasining tuzilishi.** Qiziqarli, munozaraga boy, belgilangan maqsadga erishishda kitobxonlik konferensiyasining tuzilishi va tarkibiy qismlarini to‘g‘ri tanlay bilish juda muhim bo‘lib, biznigcha, bunda:
 - kirish;
 - o‘quvchilarning so‘zga chiqishlari va munozara;
 - viktorina;
 - badiiy qism;
 - xotima kabilarga jiddiy yondoshish kerak.
- Kirish qismida: kitobxonlik konferensiyasining o‘tkazish tashabbuskori bo‘lgan shaxs yoxud tadbirga tayyorgarlik ko‘rish va o‘tkazish hay’atining raisi, qisqa, sodda va aniq ma’ruza qilib, konferensiyani ochiq deb aytadi;
- konferensiyani o‘tkazishdan ko‘zda tutilgan asosiy maqsadni, konferensiyada ko‘riladigan masalalarga qisqacha sharh beradi; konferensiyada qatnashuvchi sinflarni va konferensiya shartlarini tushuntiradi; konferensiyaga bag‘ishlab tayyorlab kelingan devoriy gazetalar baho beruvchi hakamlar hay’atini tanishtirib o‘tadi.
- **Munozara-** kitobxonlik konferensiyasining asosiy qismi bo‘lib, unda tadbirdan ko‘zda tutilgan maqsad to‘la yoritib beriladi. O‘quvchilar ma’ruza qiladilar. Ma’ruzalar bo‘yicha munozaralar bo‘ladi. Ma’ruza va munozaralarni jonli, qiziqarli, foydali o‘tishida quyidagi ishlarni amalga oshirish kerak:
 - tadbir bo‘ladigan auditoriyada erkin muhit yaratilishi;
 - ma’ruza uchun berilgan mavzular konferensiyadagi barcha qatnashuvchilarga dolzarb bo‘lishi;

- munozaraga ko‘proq o‘quvchilarning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, qo‘shiq, raqs, ifodali she‘r o‘qish, qiziqarli o‘yinlar navbatmanavbat ijro qilinishi;
- tadbir bo‘layotgan auditoriyada tartib-intizom buzilib ketishga yo‘l qo‘ymaslik;
- har bir ma‘ruza uchun 9-12 daqiqa, munozara uchun esa 3-5 daqiqa vaqt ajratish diqqatga sazovor.

Qiziqarli savol-javob o‘yini (viktorinalar) – kitobxonlar konferensiyasida qiziqarli savol-javob o‘yinlari o‘tkazish juda muhim bo‘lib, bunda savollar 4-5 tadan qilib tuzilishi, bu savollar tadbir bo‘ladigan bolalar yoshi, individual xususiyatlari, bilim darajalariga mos bo‘lishi kerak. Qiziqarli savol-javob o‘yinida asar qahramonlarining kiyimlari, so‘zlaridan namunalar, she‘rlardan parchalar tanlab olinib, ularga javoblar berishni so‘rash yaxshi natija beradi.

Badiiy qism – bu qismda o‘quvchilar tayyorlab kelgan she‘r, qo‘shiq, har xil o‘yinlar hamda sahnalashtirilgan ko‘rinishlar namoyish qilinadi. Sodda, sho‘x qo‘shiq va she‘rlarni tayyorlash kerak. Bunda she‘rlar tadbir ruhiga mos kelishi kerak.

Xotima – kitobxonlik konferensiyasining oxiri xulosalovchi qism bo‘lib, bunda o‘quvchilar, o‘qituvchilar hamda mehmonlar bo‘lib o‘tgan tadbir haqida o‘z fikr-mulohazalarini bildiradilar. Homiy tashkilotlar esa esdalik va qimmatbaho sovg‘alarini topshiradilar.

Kitobxonlik konferensiyasidan keyingi ishlar. Olib borgan kuzatishlarimizning ko‘rsatishicha, aksariyat o‘rta maktablarda kitobxonlik konferensiyasi tugagandan keyin hech qanday ish qilinmaydi. Bizningcha bunga aslo yo‘l qo‘ymaslik kerak. Kitobxonlik konferensiyasi bo‘lib o‘tgandan so‘ng quyidagi ishlarni amalga oshirish lozim:

- kitobxonlik konferensiyasi bo‘lib o‘tgunga qadar, tadbirdan ko‘zda tutilgan maqsadga muvofiq anketa savollarini tuzib, o‘quvchilarning bilim va tarbiyalanganlik darajalarini o‘rganish, tadbir bo‘lib o‘tgandan so‘ng ham anketa savollariga javoblar olish va oradagi farqni tahlil qilish kerak. Bu asosda metodik qo‘llanmalar yoxud tavsiyanomalar yozish mumkin;
- kitobxonlik konferensiyasi haqida gazeta va jurnallarga maqolalar berish, ishni ommaviylashtirish alohida tahsinga sazovor;
- tadbirga bag‘ishlab stendlar, devoriy gazetalar chiqarish, albom tayyorlash maqsadga muvofiq;

- konferensiyada qilingan ma’ruzalar hamda munozarada bildirilgan fikrlarni alohida-alohida jamlab, maktabning “Tarbiyaviy tadbirlar” papkasiga tikib qo’yish kerak;
- konferensiyada faolishtirok qilgan, eng ko‘p kitob o‘qigan o‘quvchilarning rasmlarini “Bizning kitobxonlarimiz” doskasiga chiqarish hamda otalariga tashakkurnomalar izhor qilish, shubhasiz muhim ishdur.

Biologiya faniga bag‘ishlab o‘tkazilgan konferensiyadan keyin quyidagi xulosalarga keldik:

biologiya faniga bag‘ishlab kitobxonlik konferensiyalarining o‘tkazilishi o‘quvchilarda kitobga bo‘lgan mehr-muhabbatni, mutolaa qilish madaniyatini shakllantirishga katta hissa qo‘shdi;

biologiya faniga bag‘ishlab o‘tkazilgan kitobxonlik konferensiyalar natijasida, o‘quvchilarda hayvonat va nabobat olami, flora va fauna haqida chuqur bilimlar hosil bo‘ldi;

biologiya faniga doir o‘qilgan asarlardagi qahramonlardan o‘rnak olish, salbiy sifatlarga qarshi kurashish ko‘nikmalari shakllanishi hamda rivojlanishi kuzatildi.

Adabiyotlar:

1. Бекназов Р.У., Новиков Ю.В. Охрана природы. – Т.: «Ўқитувчи».2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi Qizil kitobi, 2-tom, O‘simliklar. – Т.: «Chinor ENK», 2009.
3. Sulstonov P.S. “Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish asoslari” darslik. – Toshkent, 2017.
4. Hamroyev Sh. E. “Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil etish” Qarshi; “Fan va ta’lim”, monografiya,2023.-248 b.

РЕЗЮМЕ

Maqolada biologiya fanidan kitobxonlik anjumanlarini tashkil etish masalalari yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье освещены вопросы организации читательских конференций по биологии.

SUMMARY

The article covers the issues of organizing reading conferences on biology.